

Asia: VN/36135/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain 7 a §:n, sosiaalihuoltolain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Organisaatio tai vastaajataho

Muu järjestö tai yhdistys

Kysymys viranomaisille, mikä on lausuntoa käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä?

-

Lausunnonantajan lausunto

Onko ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista säätämisestä kannatettava?

Kyllä

Perustelut ja lisähuomiot esityksen kannatettavuutteen liittyen.

Kyllä, ehdotus on pääosin kannatettava. Periaatteet (tarve, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus sekä yhdenvertaisuus ja ihmisarvon kunnioittaminen) tekevät päätöksistä läpinäkyvämpiä ja ohjaavat palveluja oikeudenmukaisesti. Tämä hyödyttää erityisesti ikääntyviä, joiden tarpeet ovat usein moninaiset. Lisäksi yhteiset kansalliset linjaukset voivat vähentää alueellisia eroja. Suurimpia riskejä ovat resurssien niukkuus ja priorisoinnin seuraukset: osa ikääntyneistä voi jäädä ilman riittäviä palveluja, erityisesti heikkokuntoiset ja paljon apua tarvitsevat. Myös digitalisaation eteneminen voi sulkea ulkopuolelle ne, joilla ei ole riittäviä digivalmiuksia. Kansalliset linjaukset voivat rajoittaa paikallista joustavuutta ja innovaatioita, jos niitä ei sovelleta joustavasti.

Palveluvalikoiman periaatteiden toteutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon, kuntien sekä kolmannen sektorin välillä. Resurssien niukkuus ja palvelujen pirstaleisuus voidaan ratkaista vain vahvistamalla yhteistyötä ja integroimalla palveluketjuja.

Lainsäädännössä tulisi korostaa eri sektoreiden välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, jotta ennaltaehkäisevät palvelut ja etsivä vanhustyö muodostavat saumattoman osan palvelukokonaisuutta. Tällä työllä pystytään säästämään raskaamman hoivan tarpeen kustannuksissa, koska henkilön toimintakykyä voidaan ylläpitää ja tukea myös järjestöjen ja seurakuntien toiminnalla.

Plussat:

- Yhdenvertaisuus ja läpinäkyvyys paranevat, luottamus järjestelmään kasvaa.
- Painotus ennaltaehkäisyyn ja toimintakyvyn ylläpitoon voi vähentää raskaampien palvelujen tarvetta pitkällä aikavälillä.
- Kokonaisharkinta mahdollistaa yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ikääntyneiden palveluissa.

Miinukset/riskit (jotka tulee hallita):

- Resurssien niukkuus voi johtaa priorisointiin, joka jättää osan ikääntyvistä ilman riittäviä palveluja.
- Hallinnollinen työ lisääntyy; kansalliset linjaukset voivat kaventaa paikallista joustavuutta.

**Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista (jakso 4.2)?
Voitte perustella näkemystänne tähän.**

Esitysluonnos tunnistaa kustannuksiin, henkilöstöön ja saatavuuteen liittyvät vaikutukset, mutta ei sisällä konkreettisia laskelmia siitä, miten kasvava ja monimutkaistuva palvelutarve – erityisesti kotihoidossa ja ympärivuorokautisessa hoidossa – rahoitetaan ja resursoidaan. Myös määrärahasidonnaisten etuuksien (esim. tuki- ja kuljetuspalvelut) riittävyys jää avoimeksi.

Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista (jakso 4.2)? Voitte perustella näkemystänne tähän.

Mahdollisuudet: resurssien kohdentaminen vaikuttaviin ja kustannusvaikuttaviin ratkaisuihin, ennaltaehkäisyn vahvistuminen, yhdenvertaisuuden paraneminen.

Riskejä: jos resurssit eivät riitä, priorisointi voi jättää osan asiakkaista – etenkin heikkokuntoiset kotona asuvat ikääntyneet – liian vähäisen tuen varaan; kansalliset linjaukset saattavat rajoittaa paikallista innovointia.

Onko lakiehdotuksilla jotain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole otettu huomioon, ja jos on, niin millaisia vaikutuksia?

Useissa raporteissa todetaan, että julkisen sektorin resurssit eivät yksin riitä vastaamaan kasvavaan palvelutarpeeseen. Sujuva ja tehokas yhteistyö kuntien ja kolmannen sektorin kanssa mahdollistaa resurssien tehokkaamman käytön ja täydentää julkisia palveluja erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä.

- Kasvava palveluntarve ja alueelliset erot: konkreettiset keinot ja mittakaava-arviot puuttuvat.
- Omaishoitajien asema: vaikutukset esitetty yleisellä tasolla, mutta täsmennykset puuttuvat.
- Palveluista ulkopuolelle jäävät ikääntyneet: erityisesti ne, jotka eivät tunne oikeuksiaan tai eivät kykene asioimaan itsenäisesti.
- Paljon apua tarvitsevat (monisairaat, muistisairaat, yksinäiset): vaarana, että standardiratkaisut ja kustannusvaikuttavuus painottuvat liikaa.
- Ennaltaehkäisyyn puutteet: jos varhaiseen tukeen ei panosteta, seurauksena on raskaampia ja kalliimpia palveluja myöhemmin.
- Digitalisaatio ja ohjautuminen palveluihin: riskinä, että osa ikääntyneistä jää tiedon ja tuen ulkopuolelle.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Terveystieteidenhuoltolaki 7 a §

- Mahdollisuus: vaikuttavuus, turvallisuus, kustannusvaikuttavuus ja tarve selkeyttävät priorisointia. Kokonaisharkinta mahdollistaa yksilölliset päätökset, kun kokonaishyöty on iäkkäälle merkittävä.
- Riskit: jos painotus lipsuu liikaa odotettavissa oleviin elinvuosiin tai kustannuksiin, osa iäkkäistä voi jäädä ilman hoitoja; siksi täytyy varmistaa, että hyöty–haitta-arvio tehdään aina yksilöllisesti.
- Tarkennukset käytäntöön mm. säännöllinen lääkityksen kokonaisarviointi, iäkkäiden kuntoutuksen näkyvä priorisointi sekä päihdepalvelujen saavutettavuus iäkkäille.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sosiaalihuoltolaki 30 a §

- Mahdollisuus: sosiaalipalveluvalikko selkeyttää ja yhdenmukaistaa palveluja, painottaa ennaltaehkäisyä ja asiakkaan etua; tämä tukee ikääntyneiden kotona selviytymistä.
- Riski: paljon apua tarvitsevien jatkuva, yksilöllinen tuki ei saa jäädä tavoitteeksi paperilla – tarvitaan riittävät resurssit.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sote-järjestämislaki 36 §

- Mahdollisuus: yhteistyösopimukset vähentävät alue-eroja ja jakavat osaamista.
- Riski: valmistelu voi olla raskasta, ja paikalliset erityistarpeet voivat jäädä varjoon; toimeenpano vaatii seuranta.

Kokonaisharkinta ja harkinnanvaraisuus

– yhteenveto:

- Mahdollisuudet: yksilölliset, elämäntilannetta kunnioittavat ratkaisut; parempi kohdentaminen (esim. riskeihin puuttuminen, kuntoutus).

- Riskit: alueelliset erot ja epäyhtenäiset käytännöt, jos periaatteita ei sovelleta johdonmukaisesti eikä resurssija lisätä. Tarvitaan selkeät kansalliset kriteerit, mutta tilaa paikalliselle harkinnalle.

Liittyykö esitysluonnoksen mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteiden soveltamiseen haasteita, ja jos liittyy, niin millaisia ja miten haasteita voisi mielestänne ratkaista?

Haasteet:

- Yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen, erityisesti haavoittuvissa ryhmissä.
- Resurssien riittävyys ja ennaltaehkäisevien palvelujen toteutuminen käytännössä.
- Tiedonsaanti ja palveluohjaus: kaikki eivät tunne oikeuksiaan tai palveluja.

Ratkaisut:

- Järjestö- ja kuntayhteistyö sekä matalan kynnyksen palvelupolut.
- Moniammatillinen työ ja selkeät käytännön ohjeet ammattilaisille.
- Ennaltaehkäisevien palvelujen vahvistaminen ja paikallisen joustavuuden turvaaminen.
- Henkilökohtainen palveluohjaus ja etsivä vanhustyö digituen rinnalla

Muita näkemyksiä ja täsmennysehdotuksia?

- Päätöksenteon tulee huomioida ihmisten moninaisuus, ei vain "keskimääräinen asiakas".
- Ikääntyneiden muuttuvat tarpeet (toimintakyvyn heikkeneminen, muistisairaudet, yksinäisyys) edellyttävät joustavaa ja ennakoivaa palvelukokonaisuutta.
- Vanhenevilla alueilla palvelujen järjestämiseen tarvitaan erityistoimia ja kohdennusta.
- On varmistettava ikäryhmien välinen oikeudenmukaisuus ja osallisuutta tukevat ennaltaehkäisevät ja yhteisölliset palvelut.
- Ikääntyneiden ja läheisten osallistuminen suunnitteluun ja arviointiin on tärkeää, sillä se parantaa palvelujen osuvuutta arjessa.

Loppukannanotto: Pidämme lakiesityksen periaatteita kannatettavina, jos toimeenpanossa varmistetaan riittävät resurssit, vahva järjestöyhteistyö, selkeä kokonaisharkinnan tuki ja paikallinen joustavuus. Lainsäädäntöön tulisi kirjata velvoite yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon eri sektoreiden välillä, jotta ennaltaehkäisevät palvelut ja etsivä vanhustyö eivät jää irrallisiksi vaan muodostavat saumattoman osan palvelukokonaisuutta. Muuten on riski, että tavoitteet eivät toteudu erityisesti ikääntyvien ja heikoimmassa asemassa olevien kohdalla. Ikääntyvien ja vanhojen ihmisten määrä tulee nousemaan vielä vuosi

Dufva Virpi
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry